

Bjergskov ligger midt i en randmoræne.

Bjergskov er et af de få helt urørte landskaber der endnu ses i Danmark. Det har aldrig været under plov, for jorden er for ringe til at kunne yde et ordentligt afkast. Desuden er det alt for bakket til, at i hvert fald vor tids store maskiner vil kunne manøvrere i området. De store blokke, der ligger overalt, giver et fingerpeg om, hvorfra isen er kommet og fortæller samtidig, at området aldrig har været dyrket.

Sten med mosser og laver

Stenene er noget forvitrede i overfladen og overvokset med mos og laver, men af og til kan man alligevel se, hvilken sammensætning de har. En del er røde granitter, der kan være ført hertil af gletscheris, der kom fra Mel-

lemsverige. Det er i øvrigt værd at kaste et blik på stenene af andre årsager, for det ser ud til, at visse former for laver holder til på bestemte slags sten.

Området har i dag karakter af græsningsoverdrev. Kreaturer sørger for at holde træerne nede, for ellers ville området være sprunget i skov for længst. Kun de stikkende buske som tjørn, kristtjørn, rose eller brombær undgår disse "naturplejere". Flere steder kan man i øvrigt se eksempler på, hvordan fx et tæt krat af brombær virker som et effektivt værn mod kreaturerne. For i deres skjul har enkelte løvtræer fået lov til at vokse op. Rundt omkring dem kan man se de karakteristiske fodposer, der vidner om dyrenes forkærlighed for friske og bløde skud.

Randmorænelandskabet

Bjergskov er et bakket randmorænelandskab, der ligger meget tæt ved den store israndslinie, den såkaldte Hovedopholdslinie der gennem sætter Jylland. Linien kan følges fra Bovbjerg i vest til Viborg i øst, hvor den drejer skarpt mod syd til Padborg. Hovedopholdslinien er Danmarks vigtigste landskabsgrænse og adskiller det bakkede morænelandskab i øst fra de flade sandede hedesletter i vest.

Bjergskov randmoræne ligger små 5 kilometer øst for denne linie og strakte sig tidligere fra Sønder Hostrup i nord til Kiskelund i syd, i alt godt 13 km. I dag er randmorænestrøget nord og syd for Bjergskov delvist bortgravet som følge af grusindvinding, og dele af de bortgravede arealer er genanvendt som fyldplads eller inddraget til militært øvelses terræn. Et lille område er dog helt uberørt af råstofindvindingen og fremstår derfor præcist, som det blev efterladt da de sidste ismasser forlod området for omkring 14.000 år siden.

Det kunne have været spændende, hvis man havde bevaret et enkelt spor efter gravningen, så den besøgende

Løvtræ med fodpose.

med egne øjne havde haft mulighed for at kigge ind i bakkerne og se, hvad de bestod af. For geologer er råstofgrave ikke skæmmende, nærmest tværtimod. De rummer ofte en sand guldgrube af informationer om landskabets tilblivelse i istiden.

Spor efter to isfremstød

Randmorænebakkerne ved Bjergskov dannede før råstofindvindingen et større langstrakt bakkeområde, hvis indmad består af ler, sand, grus og sten. Bakkerne er dannet under et såkaldt genfremstød af den samme ismasse, der nogle tusinde år tidligere nåede frem til Hovedopholdslinien. Genfremstødet var imidlertid ikke i stand til at overskride de tidligere dannede randmorænebakker helt og gik i stå ved Bjergskov. Her stod isen stille og smeltede bort, hvorved der særligt blev

Hostrup Sø.

aflejret store mængder sand og grus, der lagde sig ud over de tidligere dannede morænebakker. En sådan passiv gletscherfront påvirker ikke undergrunden i samme stil som en aktiv gletscherfront, der brækker store skiver og flager løs af undergrunden og skubber det op foran sig til et storbakket morænekompleks. Til sammenligning er skrivetridtklinterne på Møn et storslået eksempel på en randmoræne, der er dannet af en sådan fremrykkende og aktiv gletscher.

Dødishuller

Et andet geologisk vigtigt træk ved Bjergskovområdet er de utallige lavninger, med eller uden vand, der ses overalt. De fleste lavninger er afløbsløse og er dannet af stagnerende gletscheris, eller såkaldt dødis.

Dødishuller er således områder, hvor gletscherisen gik i stå og blev liggende, indtil den var smeltet bort. Afhængigt af hvor store sådanne isklumper er, kan der gå op mod tusinde år, før de er smeltet helt væk.

Umiddelbart syd for Bjergskov ligger Hostrup Sø. Søen er den største lavning i området. Den er dog næppe et eksempel på et dødishul. Dertil er den for uregelmæssig i sit omrids. Den nu vandfyldte lavning er snarere dannet ved gletschererosion i forbindelse med det gletscherfremstød der nåede frem til Hovedopholdslinien. Som kuriosum kan det nævnes, at Hostrup Sø i dag ligger lige oven på det store grundvandsskel i Sønderjylland, der adskiller det vand, der strømmer mod vest til Vadehavet, fra det vand, der strømmer mod øst til Lillebælt.

Vandet i Hostrup Sø er i øvrigt næringsfattigt og næsten altid brunligt, fordi der findes tørvelag på søens bund. Søen modtager desuden vand fra de omkring liggende moseområder. Omkring søen ses der en flot flora der er nært knyttet til de næringsfattige livsbetingelser. Er man heldig, kan man se fiskeørn på træk, og ind til 3. december 1999, hvor orkanen raserede i området, kunne man se ynglende havørn nær søen. Isfugl er i øvrigt også set i området.

Hvem har strøet sten ud over bakkerne?

Det første man lægger mærke til i Bjergskov er de store sten, der ligger overalt. Som om nogen havde drysset dem ud over bakkerne med særdeles rund hånd. Og det er næsten også tilfældet, for stenene er efterladt af den is, der slap sit tag i Sønderjylland for omkring 14.000 år siden. Bjergskov er en del af et større randmorænelandskab. Man oplever bedst området ved at gå rundt på må og få. I tilgigt huser området mange rovfugle, og er man heldig kan man måske se fiskeørn på træk

Hvor:

Bjergskov området ligger godt 10 kilometer syd for Aabenraa.

Koordinater:

54.958648
9-454454

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog og naturvejleder Tove Stockmarr